

ग्रामीण कृषी मौसम सेवा

भारत मौसम विभाग

प्रायोगिक ब्लॉक लेव्हल अॅग्रीमेंट अॅडव्हायझरी बुलेटिन
(आयएमडी आणि आयसीएआर चा संयुक्त उपक्रम)

हवामानावर आधारीत कृषि सल्ला

दिनांक : 05-12-2023

नागपूर(महाराष्ट्र) मध्ये हिंगणा ब्लॉक करा साठी हवामान पूर्वानुमान - वर जारी :2023-12-05 (पुढील पाच दिवसांसाठी सकाळी ८:३० वाजेपर्यंत वैध)

हवामान घटक	2023-12-06	2023-12-07	2023-12-08	2023-12-09	2023-12-10
पर्जन्यमान (मिमी)	1.9	26.1	4.0	0.0	0.0
कमाल तापमान (अं.से)	30.1	28.4	28.7	29.8	30.0
किमान तापमान (अं.से)	20.9	21.1	20.3	19.4	18.7
सकाळची सापेक्ष आर्द्रता (टक्के)	89	95	91	82	78
दुपारची सापेक्ष आर्द्रता (टक्के)	55	70	66	67	57
वाऱ्याचा वेग(किमी/तास)	6	5	5	5	6
वाऱ्याची दिशा(अंश)	48	22	15	27	21
मेघाच्छादन (ऑक्टा)	5	7	4	2	2

हवामान सारांश / चेतावणी:

• भारतीय हवामान विभाग, प्रादेशिक हवामान केंद्र, नागपूर च्या तालुकास्तरीय मूल्यवर्धित अंदाजानुसार, पुढील पाच दिवस दिनांक ०६ ते १० डिसेंबर २०२३ दरम्यान आकाशआंशिक ते मुख्यतः ढगाळ राहण्याची शक्यता वर्तविण्यात आली आहे. • दिनांक ०६,०७,०८ डिसेंबर २०२३ रोजी खूप हलक्या ते हलक्या/मध्यम स्वरूपाचा पाऊस होण्याची शक्यता, • दिनांक ०७ डिसेंबर २०२३ रोजी हलक्या ते मध्यम स्वरूपाचा पाऊस होण्याची शक्यता, • दिनांक ०९ व १० डिसेंबर २०२३ रोजी हवामान कोरडे राहण्याची शक्यता वर्तविण्यात आली आहे. • पुढील २ दिवसामध्ये विदर्भामध्ये कमाल तापमानामध्ये २ ते ३ अंश सेल्सिअस ने घट होईल व त्यानंतर २ ते ४ अंश सेल्सिअस ने वाढ होईल. • पुढील ५ दिवसामध्ये विदर्भामध्ये किमान तापमानामध्ये फारसा बदल होणार नाही.

कृषि सल्ला:

• पावसाचा अंदाज लक्षात घेता, आंतरमशागतीची कामे, कृषी रसायनांच्या (कीटकनाशके, बुरशीनाशके इत्यादी) फवारणीची कामे तसेच उभ्या पिकामध्ये खते देण्याची कामे सुरु ठेवावी. • परिपक्व अवस्थेतील धान पिकाची कापणी व मळणी स्थानिक स्वच्छ हवामान परिस्थितीचा अंदाज घेऊन सुरु ठेवावी. मळणीची कामे शक्य नसल्यास आणि परिपक्व अवस्थेतील कापणी केलेले धान पिक शेतात पसरून ठेवले असल्यास शेतामध्ये उंचवटा असलेल्या ठिकाणी गोळा करून कापणी केलेला शेतमाल प्लास्टिक शीट किंवा ताडपत्रीच्या सहाय्याने झाकून ठेवावा. • स्थानिक स्वच्छ हवामान परिस्थितीचा अंदाज घेऊन कापूस वेचणी सुरु ठेवावी. वेचणी तसेच वाणानुसार वेचणी केलेला कापूस कोरड्या आणि सुरक्षित ठिकाणी साठवणूक करावा. कापूस वेचणी व साठवणुकीसाठी व पुढील संक्रमणाचे नुकसान टाळण्यासाठी प्लास्टिक/गोणपाटाच्या पिशविएवजी कॉटन पिशव्याचा वापर करावा. वेचणी केलेला कापूस कोरड्या व सुरक्षित ठिकाणी साठवावा. • पावसाचा अंदाज लक्षात घेता, कृषी उत्पन्न बाजार समिती मधील खरेदीदार व इतर शेतमाल खरेदीदारांनी शेतकऱ्यांद्वारा विक्रीसाठी आणलेला शेतमाल उघड्या जागेवर व न ठेवता शेड मध्येच साठवावा.

संक्षिप्त संदेश सल्ला:

• पावसाचा अंदाज लक्षात घेता, आंतरमशागतीची कामे, कृषी रसायनांच्या (कीटकनाशके, बुरशीनाशके इत्यादी) फवारणीची कामे तसेच उभ्या पिकामध्ये खते देण्याची कामे पुढील २ ते ३ दिवस पुढे ढकलावी.

पिक निहाय सल्ला:

पिक	पिक निहाय सल्ला
मोसबी	• झाडे उन्मळून पडली असल्यास छाटणी करून (शेंड्याकडील ४५ सेंमी. फांद्या कमी कराव्यात) जर झाडांचीमुळे उघडी पडली असल्यास मातीची भर देऊन बांबू किंवा बल्लीच्या साहाय्याने आधार देऊन झाड उभे करावे. • अशा झाडांच्या वाण्यामध्ये सायमोक्सिनील+मंकोजेब (मिश्र घटक) किंवा मेटलअक्सिल मंकोजेब(मिश्र घटक)* या बुरशीनाशकांची २.५ ग्रॅम प्रति लिटर पाणी चे द्रावण (८ ते १० लिटर प्रति झाड) या प्रमाणात टाकावे. • गारपीटमुळे इजा झालेल्या झाडांवर बहार घेऊ नये. • धुके पडत असल्यास त्वरित झाडावर कॉपर ऑक्सिक्लोराईड ५० डब्ल्यूपी (३ ग्रॅम / लिटर पाणी) किंवा बोर्डो मिश्रण (६०० ग्रॅम चुना + ६०० ग्रॅम मोरचूद १०० लिटर पाणी) या बुरशीनाशकांची फवारणी करावी. • गारपीटग्रस्त झाडांची पाने गळून पडतात, पालवी कमी होते असे झाले असल्यास झाडांना खते देऊन अन्नद्रव्यांचा पुरवठा करावा. त्याकरिता गारपीट झाडास १ किलो अमोनियम सल्फेट प्रति झाड याप्रमाणे द्यावे त्याच बरोबर शक्य

पिक	पिक निहाय सल्ला
	असल्यास चीलेटेड स्वरूपातील सूक्ष्म अन्नद्रवाची (झिंक + कॅल्शियम + फेरससल्फेट मिश्र घटक) ०.२ % प्रमाणात फवारणी करावी. • गारपीटग्रस्त झाडांवर कॅल्शियम नायट्रेट १टक्का (१ किलो) + जिब्रेलिक अॅसिड २.५ ग्रॅम प्रति १०० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी केल्यास झाडावरील पानांच्या संखेत वाढ होईल. • आंबिया किंवा मृगबहारची फळे गळाली असल्यास त्यांची योग्य विल्हेवाट लावावी.
मोसबी	• संत्रा/मोसबी/लिंबू आंबिया बहारसाठी ताणावर सोडलेल्या असल्यास अवकाळी पावसाने ताण तुटतो, बागाताणात राहण्यासाठी सायकोसील (क्लोरोमक्याट क्लोराईड ५०% प्रवाही) * ०२ मिलि प्रती लिटर पाणी घेऊनफवारणी करावी. ज्या बागांनी मुळातच ताण घेतला नव्हता अशा बागेकरिता क्लोरोमक्याट क्लोराईड ५०% प्रवाही ०४ मिलि प्रती लिटर पाणी प्रमाणे फवारणी करावी. • मृग बहारातील फळांवर असलेल्या संत्रा/मोसबी तथा हस्त बहारातील कागदी लिंबू फळांची वाढ होणे किंवा गळथांबविणे या करिता एनएए (०१ ग्रॅम) किंवा २,४-डी (१.५ ग्रॅम) किंवा जिब्रेलिक अॅसिड (१.५ ग्रॅम) यापैकी कोणतेही एक संजीवका सह ६ बीए (०१ ग्रॅम) + १३:००:४५ (०१ किलो) + प्रोपीकोनाझोल २५% प्रवाही * १०० मिलि १०० लिटरपाण्यात मिसळून फवारणी करावी व यात गरजेनुसार स्टीकर चा वापर करावा. • सततच्या ढगाळ वातावरणामुळे व पावसानंतर झालेल्या जखमांमुळे आंबिया बहार व मृग बहार असलेल्याबगीच्यामध्ये फळांवर बुरशीचे संक्रमण होऊ शकते त्याकरिता संपूर्ण झाडावर कॉपर ऑक्सिक्लोराईड ५० डब्ल्यूपी ३० ग्रॅम १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. • पावसामुळे कागदी लिंबू वरील खैरया रोगाचा प्रादुर्भाव मोठ्या प्रमाणात होतो त्यामुळे संरक्षणार्थ कॉपरऑक्सिक्लोराईड ३० ग्रॅम + स्ट्रेप्टोसायक्लीन १ ग्रॅम १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. • विशेष सूचना: * या मध्ये दिलेले काही रसायने व संजीविके लेबल क्लेम नाहीत याची नोंद घ्यावी.
भात	• परिपक्व अवस्थेतील धान पिकाची कापणी व मळणी स्थानिक स्वच्छ हवामान परिस्थिती चा अंदाज घेऊन सुरु ठेवावी. मळणी ची कामे शक्य नसल्यास आणि परिपक्व अवस्थेतील कापणी केलेले धान पिक शेतात पसरून ठेवले असल्यास शेतामध्ये उंचवटा असलेल्या ठिकाणी गोळा करून कापणी केलेला शेतमाल प्लास्टिक शीट किंवा ताडपत्रीच्या सहाय्याने झाकून ठेवावा.
तूर	• तूर पिकाला कव्या आणि फुले लागताच कीड व्यवस्थापनासाठी प्रतिबंधात्मक उपाय म्हणून ५ टक्के निंबोळी अर्क अॅ झाडीराक्विन ३०० पीपीएम ५० मिली अधिक १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. पाने खाणाऱ्या अळीच्या निरीक्षणासाठी हेक्टरी ५ फेरोमेन सापळे ५० मी. अंतरावर लावावे. • तूर पिकामध्ये शेंगा पोखरणाऱ्या अळीचा प्रादुर्भाव दिसून आल्यास आणि आर्थिक नुकसान पातळी गाठत असल्यास क्लोराॅट्रानिलिप्रोल १८.५० % एससी १५० मिली प्रती ५०० ते ७५० लिटर पाणी प्रती हेक्टर किंवा इमॅमेक्टिन बेंझोएट ०५ % एसजी @ २२० ग्राम प्रती ५०० ते ७५० लिटर पाणी प्रती हेक्टर किंवा इथिओन ५० % ईसी @ १००० ते १५०० मिली प्रती ५०० ते १००० लिटर पाणी प्रती हेक्टर किंवा फ्लुबेंडियामाईड २० % डब्ल्यूजी @ २५० ग्राम प्रती ५०० लिटर पाणी प्रती हेक्टर किंवा फ्लुबेंडियामाईड ३९.३५ % m/m एससी @ १०० मिली प्रती ५०० लिटर पाणी प्रती हेक्टर किंवा लॅम्बडा-सायहॅलोथ्रीन ०५ % ईसी @ ४००-५०० मिली प्रती ४००-६०० लिटर पाणी प्रती हेक्टर किंवा किनालफॉस २५ % ईसी @ १४०० मिली प्रती ५००-१००० लिटर पाणी प्रती हेक्टर किंवा क्लोराॅट्रानिलिप्रोल ०९.३० % + लॅम्बडा-सायहॅलोथ्रीन ०४.६० % झेडसी २०० मिली प्रती ५०० लिटर पाणी प्रती हेक्टर या पैकी वरील कोणत्याही एका शिफारशीत असलेल्या किटक नाशकाची आवश्यक पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.
गहू	• बागायती उशिरा गहू पेरणीसाठी प्रती हेक्टरी १५० किलो बियाणे पेरणीसाठी वापरावे. गहू पिकाच्या एचडी २१८९ किंवा पूर्णा यासारख्या जाड दाण्यांच्या वाणांसाठी बियाणे दर प्रती हेक्टरी १२५ किलो वापरावे. बागायती उशिरा पेरणीसाठी ८० किलो नत्र, ४० किलो स्फुरद व ४० किलो पालाश या प्रमाणात रासायनिक खतांची मात्रा द्यावी. बागायती वेळेवर आणि उशिरा या दोन्ही पेरणीसाठी नत्राची अर्धी मात्रा तसेच संपूर्ण स्फुरद आणि पालाश पेरणीच्या वेळी द्यावे व उरलेली नत्राची अर्धी मात्रा पहिल्या पाण्याचे पाळीच्या वेळी (१८ ते २० दिवसानंतर) द्यावी.
कपाशी	• ज्या भागात कापूस पिक पिकाची बोंडे फुटून कापूस बाहेर पडण्याच्या अवस्थेत आहे तेथे शेतकरी बांधवांनी कपाशीच्या वेचनीच्या कामाला प्राधान्य द्यावे. वाणानुसार वेचणी केलेला कापूस कोरड्या आणि सुरक्षित ठिकाणी साठवणूक करावा. कापूस वेचणी व साठवणुकीसाठी व पुढील संक्रमणाचे नुकसान टाळण्यासाठी प्लास्टिक/गोणपाटाच्या पिशविएवजी कॉटन पिशव्याचा वापर करावा. • कपाशी पिकामध्ये गुलाबी बोंडअळीचा प्रादुर्भाव आर्थिक नुकसान पातळी (५ ते १० % हिरवी प्रादुर्भाव ग्रस्त बोंडे किंवा सलग ३ रात्रीमध्ये प्रती कामगंध सापळ्यामध्ये ८ पतंग) गाठत असल्यास सायपरमेथ्रिन १० % ईसी १० ते १५ मिली किंवा सायपरमेथ्रिन २५ % ईसी ४६ मिली किंवा लॅम्बडा सायहॅलोथ्रीन ५ % ईसी १० मिली किंवा डेल्टामेथ्रिन २.८ ईसी १० मिली किंवा फेनप्रोपॅथ्रिन १० % ईसी १५ ते २० मिली किंवा फेनवॅलेरेट २० ईसी १० मिली किंवा अल्फासायपरमेथ्रिन १० % ईसी ६ मिली प्रती १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. • कपाशीतील दहिया आणि पानावरील ठिपके रोगांच्या व्यवस्थापनासाठी कार्बेन्डाझिम १२ % + मॅन्कोझेब ६३ % डब्ल्यूपी @ ३ ग्रॅम किंवा क्रेसॉक्सिम मिथाइल ४४.३ एससी १० मिली किंवा अझॉक्सीस्ट्रोबिन १८.२ % w/w + डायफेनोकोनाझोल @ ११.४ % w/w एससी १० मिली १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. • कपाशीतील जीवाणूजन्य करपा रोगाचा प्रादुर्भाव रोखण्यासाठी कॉपर ऑक्सिक्लोराईड ५० % डब्ल्यूपी/ डब्ल्यूजी २५-३० ग्राम प्रती १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. कीड व रोगग्रस्त बोंडे गोळा करून शेताबाहेर नष्ट करावे.

फळे आणि भाजीपाला पिक निहाय सल्ला:

फळे आणि भाजीपाला पिक	फळे आणि भाजीपाला पिक निहाय सल्ला
मिरची	• तापमानातील चढ उतार व उच्च आद्रतेमुळे मिरची पिकावर भुरी रोगाचा प्रादुर्भाव दिसून आल्यास व्यवस्थापनासाठी हेक्साकोनाझोल ७५ % डब्ल्यूजी ६६.७ ग्राम ग्रॅम किंवा टेबुकोनाझोल २५ % डब्ल्यूजी @ ५००-७५० ग्रॅम किंवा अझॉक्सीस्ट्रोबिन ८.३ % + मॅन्कोझेब ६६.७ % डब्ल्यूजी @ १५०० ग्रॅम किंवा बोस्कालीड २५.२ % + पायराक्लोस्ट्रोबिन १२.८ % डब्ल्यूजी @ ६०० ग्राम किंवा कार्बेन्डाझिम १२ % + मॅन्कोझेब ६३ % डब्ल्यूजी @ ७५० ग्रॅम किंवा क्रेसॉक्सिम - मिथाइल १५ % + क्लोरोथॅलोनिल ५६ % डब्ल्यूजी @ १००० ग्रॅम किंवा टेबुकोनाझोल १० % डब्ल्यूपी + सल्फर ६५ % डब्ल्यूजी @ १२५० ग्रॅम किंवा टेबुकोनाझोल ५० % + ट्रायफ्लोक्सीस्ट्रोबिन २५ % डब्ल्यूजी @ २५०

फळे आणि भाजीपाला पिक	फळे आणि भाजीपाला पिक निहाय सल्ला
	ग्राम प्रती हेक्टर ५०० लिटर पाणी या प्रमाणात मिसळून या पैकी कोणत्याही एका बुरशी नाशकाची स्वच्छ हवामन परिस्थिती असताना फवारणी करावी.
वांगे	• पिक क्षेत्रामध्ये पावसाचे पाणी साचले असल्यास अतिरिक्त पाण्याचा तात्काळ निचरा करावा. • वांगी पिकावरील फळे आणि शेंडा पोखरणान्या अळीच्या नियंत्रणासाठी साप्ताहिक अंतराने बॅसिलस थुरिंगिएन्सिस फॉर्म्युलेशन १ मिली प्रती लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. • ट्रायकोग्रामा चिलोनिस अंडी कार्ड (२,५०,०००/हेक्टर) (५०,०००/रिलीज) ५ वेळा साप्ताहिक अंतराने, फुले लागण्याच्या सुरुवातीपासून) सोडावी. • प्रती एकर १० कामगंध सापळे लावावेत. • रासायनिक कीटकनाशकाद्वारे नियंत्रणासाठी क्लोरॉट्रानिलिप्रोल १८.५ एससी०.३ मिली प्रती लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.
टोमॅटो	• टोमॅटो पिकावरील फळे पोखरणान्या अळीच्या नियंत्रणासाठी HaNPV 250 LE/ha सोबत 1% गूळ सनस्क्रीन म्हणून लागवडीनंतर २८, ३५ आणि ४२ दिवसांनी संध्याकाळच्या वेळी फवारणी करावी. किडीचा तीव्र प्रादुर्भाव आढळून आल्यास १० ते १२ दिवसांच्या अंतराने ईमामेक्टिनबेंझोएट ५ एसजी०.३ ग्राम प्रती लिटर पाणी किंवा इंडोक्साकार्ब ०.७५ मिली प्रती लिटर पाणी किंवा फ्लुबेंडियामाइड ०.१ मिली प्रती लिटर पाणी या पैकी कोणत्याही एका कीटकनाशकाची आलटून पालटून फवारणी करावी. • टोमॅटो पिकावरील टूटा नागअळी (Tuta absoluta) या किडीच्या व्यवस्थापनासाठी प्रकाश सापळा आधारित एकात्मिक कीड नियंत्रण अवलंबावे यासाठी ६० Watt चे प्रती एकरी ४ ते ५ इन्कॅन्डेसेंट लाईट बल्ब सापळे बसवावे. • प्रौढांच्या निरीक्षणासाठी प्रती एकर ४ ते ६ तुटा कामगंध सापळे लावावे. • रासायनिक पद्धतीने व्यवस्थापनासाठी इंडोक्साकार्ब १४.५ एससी ०.७५ मिली प्रती लिटर पाणी किंवा स्पिनोसॅड ४५ एससी ०.३ मिली प्रती लिटर पाणी या प्रमाणात मिसळून फवारणी करावी. • मिरीड बग, नेसिडिओकोरिस टेनुइस सारख्या नैसर्गिक शत्रूंना प्रोत्साहन द्या.
टोमॅटो	• मागील आठवड्यातील ढगाळ हवामानामुळे टोमॅटो पिकावर उशिरा येणाऱ्या करपा रोगाचा प्रादुर्भाव दिसून आल्यास व्यवस्थापनासाठी स्वच्छ हवामन परिस्थिती असताना कॉपर ऑक्सिक्लोराईड (३.० ग्राम प्रती लिटर पाणी) किंवा मॅन्कोझेब (२.० ग्राम प्रती लिटर पाणी) किंवा बोर्डो मिश्रण (१ %) किंवा कॉपर हायड्रॉक्साईड (२.० ग्रॅम/लि.) किंवा फोसेटील एएल (ग्राम प्रती लिटर पाणी) किंवा डायमिथोमोर्फ (२.० ग्राम प्रती लिटर पाणी) किंवा पुर्वमिश्रित बुरशीनाशक पायराक्लोस्ट्रोबिन + मेटीराम (२.० ग्राम प्रती लिटर पाणी) किंवा मेफेनोक्झाम + कॉपर ऑक्सिक्लोराईड (२.० ग्राम प्रती लिटर पाणी) किंवा मेटालीक्सील ८ % + मॅन्कोझेब ६४ % (२.० ग्राम प्रती लिटर पाणी) या प्रमाणात फवारणी करावी.

पशुधन विषयक निहाय सल्ला:

पशुधन विषयक	पशुधन विषयक निहाय सल्ला
म्हैस	• जनावरांचे थंडीपासून संरक्षण करण्यासाठी रात्रीच्या वेळी जनावरांना गोठ्यामध्ये/सुरक्षित ठिकाणी ठेवावे. जनावरांचे थंडीपासून संरक्षण करण्यासाठी ४ ते ६ इंच जाडीचे भाताचा पेंढा, गव्हाचा पेंढा, करावातीचे धूळ इत्यादीचे बेडिंग करावे. जनावरांच्या गोठ्याचा व जमिनीचा भाग कोरडा व स्वच्छ ठेवावा. जनावरांना पिण्यासाठी २४ तास स्वच्छ पाण्याची व्यवस्था करावी. जनावरांच्या पाण्याची कुंड/साधने याची आठवड्यातून एकदा स्वच्छता करावी. उत्पादकता व प्रजनन वाढीच्या दृष्टीने जनावरांना दररोज ३० ते ४० ग्राम मिनरल मिक्शर द्यावे.

इतर (माती / जमीन तयार करणे) निहाय सल्ला:

इतर (माती / जमीन तयार करणे)	इतर (माती / जमीन तयार करणे) निहाय सल्ला
सामान्य सल्ला	• हवामान आधारित कृषी सल्ला पत्रिकेमध्ये नमूद तारखांची वैधता हि नमूद तारखेच्या सकाळी ०८:३० वाजेपर्यंत असेल, याची नोंद घ्यावी. * संशोधनावर आधारित शिफारस. दोन किंवा त्यापेक्षा अधिक रसायने किंवा संजीवके एकत्र मिसळू नये.
सामान्य सल्ला	• रोपवाटीकेतील वांगी, टोमॅटो, फुलकोबी व पानकोबीचे ४ ते ६ आठवडे वयाची रोपांची शेतात लागवड करावी. मेथी, पालक, कोथिंबीर, मुळा व गाजर याची टप्प्याटप्प्याने लागवड करावी.